

Kellendonk

Jaap Goedegebuure

KELLENDONK

Een biografie

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2018

De schrijver ontving een reisbeurs en een onkostenvergoeding
van het Nederlands Letterenfonds.

Deze publicatie is tot stand gekomen mede dankzij een productiesubsidie
van het Nederlands Letterenfonds.

Met steun van de Stichting Jaap Harten Fonds.

De illustraties in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen in
overleg met de rechthebbenden; zo niet, dan wordt de rechthebbende
verzocht contact op te nemen met de uitgeverij om alsnog
in een regeling te voorzien.

Copyright © 2018 Jaap Goedegebuure
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Philip Mechanicus / Maria Austria Instituut
Foto auteur Koos Breukel

ISBN 978 90 214 0997 9 / NUR 321
www.querido.nl

Voor Annemarié van Niekerk

'Mijn ideeën zijn al geleefd voor ze gedacht worden.'

– Frans Kellendonk

Inhoud

Inleiding 13

Een katholieke schrijver? 15 • Over dit boek 17 • Kellendonk en het biografische genre 21 • Bronnen 22

1 – 2 november 1961 25

Rituelen 25 • Het autobiografisch fundament 29 • Schrijverschap als missie 33

2 – Jeugd (1951-1963) 36

Vader en zoon 40 • Het gezin 43 • Een telkens opdoemend spook 48 • Huis en haard 50 • Naar het gymnasium 55

3 – Het Dominicuscollege (1963-1969) 58

Beeldenstorm 60 • Het schoolklimaat 69 • De introvert intern 75 • Links? 85

4 – Liedjes, balladen, protestsongs, gedichten, verhalen (1965-1969) 91

Climax 92 • Bob Dylan, filosoof en dichter 94 • In Eden ligt een paradijs 97 • Eenzaamheid is het enige wat bestaat 98 • Tanend dichterschap 102

5 – Nijmeegs student (1969-1974) 106

Meester en leerling 108 • Uit de kast 116 • Jan Duyx 123 • Homo tegen wil en dank 125 • Birmingham 131

6 – Twee Nijmeegse fabels en twee onbenullige uitgevers (1974-1977) 136

Baantjes jagen 141 • Mrs. Sells & Mrs. Sós 143 • Ironische distantie 148 • De Marriotts 150 • Overgang 152 • Debuut 156

7 – Een rijzende ster (1977-1981) 158

Het academisme 163 • Gevestigd 168 • Revisor-redacteur 172 • Losvast 176 • De taak van de schrijver 179 • Vrienden en concurrenten 181 • Kroegleven en astrologie 189 • Nieuwe vrienden 191 • Reve 192

8 – Baantjes 200

Docent 203 • *De nietsnut* 204 • Leidse spoken 209 • Grimlachend de waarheid vertellen 212 • De UvA 217

9 – Een zomerzothed (1981) 222

Amour fou 223 • Thijs 225 • Duizendmaal onttroond, duizendmaal failliet 232

10 – Alleen in Amerika (1981-1982) 237

Wat kan die Frans mopperen, hè? 238 • Bijbelvast 242 • Reizen 244 • San Francisco 252 • Afscheid van Minneapolis 256

11 – Gefladder (1982-1983) 260

Blinde handlanger van God 267 • *De Jakobs ladder* 274

**12 – Een Russische reis en een Amerikaanse
ziekte (1983-1984) 285**

Myriaden knabbeltandjes 292 • Vezeltje voor vezeltje 298 • Boston
302 • De Nederanglisten de maat genomen 304 • De provincie
slaat terug 308 • Shakespeare-vertalers tegen het licht gehouden
312 • Een humorsoldaat als geestverwant 314 • Terug op het
liefdespad 318

13 – Nieuwe vrienden, nieuw boek (1984-1985) 322

Langs de afgrond 323 • Een wankel hoeksteen 325 • Overgescho-
ten blijspelfiguren 326 • Bij Paulus te rade 328 • Parodie 330 • Uit
het leven gegrepen 333 • Berlijn 338 • Politiek en religie 340 •
Oprecht veinzen 348 • Grote woorden 351 • Weer verliefd 353 •
Verbouwing 360

14 – Zondebok (1986) 362

Een rel 365 • Voortgezet verweer 377 • Reprise 386 • Dood
van de vader 392

15 – ‘Er komt geen volgende roman’ (1986-1990) 396

Naar de Antillen 397 • ‘Geloven is een wilsact’ 403 • Voor de klas
410 • Bordewijk, Stevens en Dostojevski 412 • Heen en weer ge-
slingerd 414 • Kwaad daglicht 422 • Buddy’s 427 • Laatste maan-
den 431 • Remember me, but forget my fate 433

16 – Naleven en nalatenschap 437

Oprecht veinzen als (post)christelijk geloofsconcept 440 • De
literaire erfenis 442 • Onder literatuurcritici en literatuurweten-
schappers 443 • Politici in Kellendonks slipstream 447 • Een
persoonlijke noot ter afsluiting 453

Dankwoord 457 • Noten 459 • Bibliografie 509 • Bibliografie
gedrukte werken van Kellendonk 522 • Fotoverantwoording 535 •
Register 537

Inleiding

Het is dinsdag 20 februari 1990, elf uur in de ochtend. Volgens de kalender is het nog winter, maar toch voelt het al aan als lente. Terwijl de koepels van de Amsterdamse Sint-Nicolaas schitteren in het voorjaarslicht, is de kerk op dit uur al zo ver volgelopen dat ook de achterste banken tot de laatste zitplaats bezet zijn.

Wie er oog voor heeft kan zien dat opvallend veel aanwezigen deel uitmaken van wat zo weids 'de literaire wereld' heet. Samen met familie en vrienden van de vijf dagen eerder overleden schrijver Frans Kellendonk zijn ze er bijeen voor een gregoriaans gezongen requiemmis. De voormalige studentenpastor Jan van Kilsdonk S.J. gaat voor als celebrant en predikant.¹ De taak is hem bij uitstek toevertrouwd. Hij heeft Kellendonk regelmatig gezien en gesproken, meestal in het aan het 's-Gravelandseveer gelegen homocafé Le Shako. Samen hadden ze het er over hun godsbeeld, de mystieke traditie en de *Altaergeheimenissen*, het ruim vijfduizend verzen tellende, uit 1645 daterende gedicht dat Joost van den Vondel aan het leerstuk van de transsubstantiatie wijdde.² Met andere passanten, de kroegtijgers en nachtvlinders, hoeren en hoerenlopers, cruisers en straatslijpers die hij op zijn dagelijkse rondgang over de Amsterdamse wallen aansprak zal Van Kilsdonk zulke gesprekken vermoedelijk niet hebben gehad.

Thuis heeft de pater een exemplaar liggen van de essay- en verhalenbundel *Over God*, waaraan Kellendonk heeft bijgedragen. De handgeschreven opdracht ('Had ik uw fragment van Meister Eckhart eerder gelezen, dan was mijn bijdrage aan deze bundel nooit geschreven³) verraadt iets van de verstandhouding tussen de twee mannen. In de brief waarin Van Kilsdonk voor het boek en de opdracht heeft

bedankt staat te lezen dat hij de kennismaking met Kellendonk als 'een weldoende ervaring' heeft ondergaan.⁴

Dat hij en Kellendonk elkaar als stamgasten van Le Shako vonden in een gedeelde fascinatie voor religieuze kwesties en metafysische speculaties, is niet de enige reden dat Van Kilsdonk zich met deze uitvaart heeft belast. Al sinds jaar en dag staat hij bekend om zijn even openlijke als belangeloze steun aan homoseksuelen. Daarmee onderscheidt hij zich van het gros van de roomse clerus, die op gezag van het Vaticaan de liefde voor het eigen geslacht als een doodzonde pleegt te brandmerken. Hoewel naar eigen zeggen geen praktisant van 'de Griekse beginselen', om met Gerard Reve te spreken, is Van Kilsdonk aan het einde van de jaren zestig nauw betrokken geweest bij de oprichting en het reilen en zeilen van de Amsterdamse Studentenwerkgroep Homoseksualiteit. Toen in de jaren tachtig de aidsepidemie om zich heen begon te grijpen, heeft hij zich ingezet als trooster van vele tientallen patiënten, in het besef dat hij daarmee ook de last van deze met veel taboes omgeven ziekte kon helpen verlichten. Wanneer hij aan een sterfbed zit laat hij zorgvuldig na om te preken of te bekeren. 'Ik heb niets te bieden, ik heb ook niets te zeggen,' zal hij kort voor zijn dood in 2008 laten weten aan Alex Verburg, die hij zijn memoires dicteert. 'Als iemand zich verzet tegen zijn lot, spreek ik niet tegen. Dat zou onecht zijn. Een mens kan reden hebben om opstandig te zijn of angstig. Ik denk dat rustige aandacht, trouw, woordeloze trouw het beste is dat je kunt geven. Dus ik zat, ik zit er vaak lang bij, zwijgzaam. Maar vele mensen kunnen zich toch met hun lot verzoenen. Het lot is misschien wel de beste leermeester van het leven.'⁵

Wanneer Van Kilsdonk leven en dood van Frans Kellendonk gedenkt, spreekt uit zijn woorden dezelfde lankmoedige bescheidenheid. Hij staat hier niet om de kerkgangsters lering te laten trekken uit het lot van een homoseksueel die aan de gevolgen van aids is overleden, maar om zijn respect te betuigen aan een man die, om de overlijdensannonce van zijn nabestaanden te citeren, even waardig is gestorven als hij heeft geleefd, en die tijdens zijn laatste momenten 'in onaanvechtbare oprechtheid' heeft gezegd dat hij 'naar eer en geweten' nergens spijt van hoefde te hebben.⁶

Na de viering van de eucharistie gaat de pater over tot de gebruike-

lijke zegening van het lichaam. Hij buigt diep, 'achtmaal: bij het voeteind, driemaal aan de rechterkant, driemaal aan de linkerkant, en aan het hoofdeinde. Steeds secondenlang, in stilte. En dan ook, in stilte, besproei ik achtmaal en bewierook ik achtmaal.'⁷ Maar ten slotte verbreekt hij de stilte en roept Frans Kellendonk luid en duidelijk bij zijn naam.

Dan breekt het moment aan dat de dode wordt weggedragen. Jaffe Vink, redacteur van het dagblad *Trouw* en in die hoedanigheid initiatiefnemer van het levensbeschouwelijke katern 'Letter en Geest', dat zijn naam te danken heeft aan een van Kellendonks romans,⁸ zal een paar dagen later zijn indrukken weergeven:

De deuren gingen open, het daglicht stroomde binnen. Het koor posteerde zich aan weerskanten van de uitgang, de kist stond op de drempel, de familie wachtte en het koor zong in eindeloze herhaling: 'et perducant te in civitatem sanctam Jerusalem', zij geleiden u tot in de heilige stad Jeruzalem.

Door die deuren kwam de buitenwereld binnen, ineens was hij er weer, die buitenwereld, je kon het Centraal Station zien en het Noordhollands koffiehuis. Toen besepte ik dat ik een hele tijd binnen was geweest, ik was meegenomen en vervoerd.⁹

Van Kilsdonk zal zich naderhand herinneren hoe bij het binnenstromen van het zonlicht een van de kerkgangers, 'een dame van ongeveer veertig', uitriep: "Je zou er katholiek door worden." Hij kan het alleen maar beamen. 'Het koor dat zingt, de diepe emotie, en dan de eerbied die door de liturgie gereguleerd is...'¹⁰

EEN KATHOLIEKE SCHRIJVER?

Was het gepast, deze traditionele dodendienst voor iemand die keer op keer publiekelijk had verklaard dat hij sinds zijn puberteitsjaren niet meer bij machte was om God en het eeuwige leven als een realiteit te aanvaarden? Of deed deze roomse uitvaart hem juist recht, om het verlangen waarvan hij even vaak had gesproken als van zijn twijfel en scepsis, de hunkering naar een gemeenschap die verenigd was in liefde en hoop, en wie weet ook wel in geloof?

Kellendonks vriend Paul Wijdeveld, een van de vele ongelovigen die

erbij waren geweest, was de laatste mening toegedaan. Na afloop van de uitvaart legde hij zijn indrukken vast in zijn dagboek. Hij had de dienst in de Sint-Nicolaaskerk ervaren als een 'schouwspel uiteindelijk van dezelfde orde als Frans' voelen & denken, dat door en door R.K. was'. Voor hem 'telde deze eeuwenoude schoonheid van het ritueel dat je woordeloos verbindt met je cultuur, met datgene wat jou heeft gemaakt. Alle kerkelijke gehaarkloof en getheologiseer dat rationele pretentie heeft, zinkt in het niet bij het belang van ritueel. Dit begrafenisritueel, niet meer dan het georganiseerde handelen van een groep mensen, scheidt de ruimte voor het doorleven van verdriet dat je alleen nauwelijks aan zou kunnen, zou moeten verdringen. En de kerk, het publiek, was vijf kwartier lang doodstil. Zo'n stilte heb ik nog nooit in een vol kerkgebouw gehoord.'¹¹

Het kan zijn dat pater Van Kilsdonk de overledene te veel authentieke katholiciteit heeft toegedicht. Toch kun je er moeilijk omheen dat het 'algemeen betwijfeld christelijk geloof', zoals theoloog Harry Kuitert dat heeft genoemd, voor Kellendonk altijd een zorg is gebleven. Hij mocht zich dan na zijn puberteit van de moederkerk hebben afgekeerd, dat betekende niet dat hij helemaal van God los was. Niet alleen constateerde hij met spijt dat het rijke roomse leven en het daarmee gepaard gaande gemeenschapsgevoel na de jaren zestig teloor waren gegaan, hij treurde ook om het verlies van de leerstellige zekerheden die zijn ouders, onderwijzers en biechtvaders hem hadden meegegeven. In een nagelaten notitie laat hij zich daar ondubbelzinnig over uit: 'Ik ben Rooms-katholiek gedoopt en het is mijn grote verlangen om ooit het geloof te mogen ervaren dat mij in mijn jeugd is beloofd.'¹² Van Kilsdonk vertrouwde hij toe dat hij dat verlangen niet alleen had, hij wás dat verlangen.¹³

In zijn romans, verhalen, essays en literaire kritieken heeft Frans Kellendonk keer op keer van zijn heimwee en zijn verlangen getuigd. Tegelijk, en dat tekent hem in zijn tegendraadsheid en zijn moed, ging hij er dwars tegenin. In zijn hart mocht hij dan vinden dat het geloof iets moois was en het kerkelijk instituut een nuttige maatschappelijke factor, zijn hoofd zei hem dat het zinloos was om bouwvallen te willen restaureren. Beter was het, zo bedacht hij uiteindelijk,¹⁴ om de grote woorden van vroeger – geloof, hoop en liefde – te herijken tot waarden die de samenleving voor desintegratie konden behoeden.

Zijn vroege overlijden, op negenendertigjarige leeftijd, heeft hem belet om daar zelf ook werk van te maken. Frans Kellendonk zal vooral herinnerd worden als een schrijver die op een stilistisch virtuoze manier een niet zelden grotesk vertekende tegenwereld opriep, een universum waarin modellen van vlees en bloed werden herschapen tot dragers van gedramatiseerde denkbeelden. 'De romanfiguur,' zei hij in een vraaggesprek dat vooruitliep op de gastcolleges die hij in de herfst van 1987 aan de Leidse universiteit gaf, 'hoe gewoon of realistisch hij ook heet te zijn, draagt nog altijd sporen van zijn afkomst uit de allegorie. Personages hebben altijd iets exemplarisch. Ze belichamen iets, terwijl mensen in het dagelijks leven niets belichamen. In een roman heeft alles betekenis, in het leven niets.'¹⁵

Behalve een briljant stilist en een verbeterde tegen zichzelf in gaande denker was Frans Kellendonk wat je noemt een complex, door en door tweeslachtig karakter. 'Er huizen in mij levensdrift en doodsdrift,' erkende hij, 'een fanaat en een zachtmoedige, een man en een vrouw, een jood en een antisemiet.'¹⁶ Door al die persona's te herscheppen tot personages en de kakofonie van hun tegen elkaar in gaande stemmen te orkestreren tot een 'ideënmuziek'¹⁷ vol onopgeloste en ook onoplosbare dissonanten, en dat met name in zijn geruchtmakende roman *Mystiek lichaam*, velde hij niet alleen een oordeel over de samenleving, maar ook over zichzelf.¹⁸ En dat niet als maatschappijcriticus van het partijpolitieke soort, 'die graag met stenen gooit om zich zonder zonden te kunnen wanen',¹⁹ maar als iemand die bij het opnemen van de morele maat liever aan introspectie deed in plaats van de handen in onschuld te wassen nadat het kwaad op het bordje van de Ander was geschoven. Dat maakt hem, bij al het ongemak dat zijn werk nog altijd veroorzaakt, tot een ideale discussiepartner, iemand die eigen zwakheden niet verheelt, zijn kaarten niet voor de borst houdt en weigert om zich te verschuilen achter schijnzekerheden en valse pre-tenties.

OVER DIT BOEK

Dit boek is een schrijversbiografie. Dat is een lastig en omstreden genre. In zijn oorspronkelijke, in de negentiende eeuw tot ontwikkeling gebrachte vorm legt zo'n biografie rekenschap af van de manier waarop het literaire werk wortelt in een particulier bestaan. Daarbij beper-

ken vele biografen zich niet tot dat ene individuele leven; ze zetten de spade ook zo diep mogelijk in de levens van het voorgeslacht, vanuit de overtuiging dat niet enkel het *erlehtes* en *erlerntes* van belang is, maar ook het *ererhtes*. Hoewel ik in het zich hierna ontrollende verhaal zal proberen te waken voor ongenueanceerde een-op-eenverklaringen die de literaire fictie restloos reduceren tot verifieerbare levensfeiten, kan ik er toch niet omheen dat Kellendonk zijn verhalend werk doorgaans entte op eigen ervaringen, en voor een niet onbelangrijk deel ook op de ervaringen van naaste familieleden, vrienden en kennissen. Daarin onderscheidde hij zich overigens niet van andere schrijvers.

Belangrijker dan de overeenkomsten tussen verbeelding en werkelijkheid is de genoemde ideeënmuziek van Kellendonks verhalen en romans, door hem gecomponeerd aan de hand van de kennis en de inzichten die hij had opgedaan tijdens de jaren van zijn vorming op middelbare school en universiteit. 'Ideeën,' zei hij in een interview, 'ontwikkelen zich bij mij uit mijn levenservaring en ik gebruik ze vervolgens om die ervaring te begrijpen, te ontleden en te sturen. Als een idee mijn ervaring niet verheldert, dan heb ik er geen belangstelling meer voor.'²⁰

In deze biografie gaat het mij om die spiegeling van de familiegeschiedenis in de grote geschiedenis. De maatschappijvisie en wereldbeschouwing die Kellendonk in de loop van de jaren tachtig ontwikkelt en in zijn verhalen, romans en essays uitdraagt, liggen ingebed in zijn sociale herkomst en de manier waarop hij die ervaart en erop reflecteert. Als telg uit een geslacht van kleine ondernemers die vele generaties lang een broodwinning vonden in het bouwbedrijf, gaat hij een heel andere kant uit door te kiezen voor een universitaire studie in de geesteswetenschappen, een kortstondige wetenschappelijke carrière en ten slotte het ongebonden bestaan van schrijver en vertaler in Amsterdam. Daarmee stapt hij bewust uit het traditionele verband van familie en klasse, net als zoveel andere tussen 1945 en 1955 geboren Nederlanders die de maatschappelijke ladder konden beklimmen dankzij een overheidsbeleid dat gesteund door fors toegenomen budgetten onderwijskansen voor iedereen probeerde te creëren.

Aan de stap uit het traditionele familieverband zat voor Kellendonk ook een schaduwkant. Wie het veilige nest verlaat en er alleen voor komt te staan, voelt zich verweesd, zeker wanneer zich daar ook nog

eens het verlies van de ooit zo rotsvast verankerde geloofszekerheden bij voegt. Het is dit besef dat de toon bepaalt van Kellendonks uitspraken over individualisering, secularisatie, ontkerkelijking, multiculturaliteit en andere fenomenen die deel uitmaken van de laatmoderne samenleving waartoe Nederland zich tussen 1960 en 1990 ontwikkelt. In een uit 1979 daterend interview zegt hij er dit over:

Het is een culturele breuk. Veel intellectuelen van mijn generatie zijn op de eerste plaats kinderen van de verzorgingsstaat, en pas daarna van hun ouders; ze zijn vervreemd van hun geschiedenis. Die mogelijkheden die iedereen heeft tegenwoordig om onderwijs te genieten, zich te ontwikkelen, hebben tot gevolg een tomeloze ambitie bij jonge mensen, waarin ze ook weer heel gemakkelijk teleurgesteld worden, en daardoor vervallen ze snel tot inertie. Vroeger werd het culturele leven bepaald door mensen die je de aristocraten van de geest zou kunnen noemen, mensen die hun cultuur ongeveer met de paplepel hebben ingegoten gekregen. Tegenwoordig heb je, zeg maar, de nouveaux riches van de geest, en dat geeft verkramptheid, een overmatig zelfbewustzijn, een gebrek aan speelsheid, lichtvoetigheid.²¹

Op het vlak van het eigenlijke familieleven keert hij zich af van wat hij ziet als kneuterige en benauwende gezelligheid, maar aan de andere kant blijft hij genoeg familieman om zich sterk te maken voor wat hij als de belangen van zijn verwanten beschouwt. De brieven die hij hun uit den vreemde schrijft verraden een zeker heimwee naar de schoot van het gezin, wat merkwaardig contrasteert met zijn extreme, welhaast obsessieve neiging tot isolement.

Op een veel breder vlak, dat van de Nederlandse samenleving tussen 1960 en 1990, werpt Kellendonk zich op tot een cultuurcriticus die vanuit de constatering dat de gemeenschapszin teloor dreigt te gaan pleit voor aansluiting bij traditionele waarden. Daarbij is hij, de onkerkelijk geworden katholiek, de halfreligieuze, halfongelovige scepticus en de schijnbaar onbekommerd praktiserende homoseksueel, zich er in toenemende mate van bewust dat dit pleidooi op gespannen voet staat met de onomkeerbare koers die de laatmoderne samenleving heeft ingeslagen.

De fundamentele ambivalentie die hem qua karakter en cultuurvisie aankleeft beziet Kellendonk met de nodige ironie, maar beleeft hij ook als tragisch. Vooral zijn roman *Mystiek lichaam*, die vanwege aan hem toegedichte smetten als antisemitisme, homofobie, misogynie en politiek conservatisme de inzet werd van een verwoede polemiek, laat die ambivalentie in al haar beklemmende en af en toe zelfs verscheurende complexiteit zien.

Kellendonk zag zijn eigen leven en dat van zijn naaste familie als de spiegel van een groter maatschappelijk geheel. Die visie spreekt met name uit zijn debuutnovelle 'Bouwval' en de roman *Mystiek lichaam*. Maar we doen er goed aan te beseffen dat Kellendonk die spiegel zo heeft geconstrueerd dat hij sterk vertekend weergeeft. Ironie, parodie en groteske waren de literaire middelen waarnaar zijn voorkeur uitging, en dat niet omdat ze hem lief waren om hun speelse en grillige karakter, maar omdat ze pasten bij zijn overtuiging dat het conventionele realisme een uiterst naïeve kijk op de werkelijkheid behelst, gesteld dat we überhaupt zouden weten wat 'werkelijkheid' is. Wonderlijk genoeg biedt dat vertekende beeld toch een zo verstrekkende geldigheid dat we er ook vandaag de dag nog altijd het reilen en zeilen van de Nederlandse samenleving op het breukvlak van de twintigste en eenentwintigste eeuw in kunnen herkennen. Daarmee is Kellendonk erin geslaagd om te bewerkstelligen wat grote literatuur nog altijd vermag: in het persoonlijke en bijzondere het universele en algemeen menselijke laten zien.

Een theoretisch uitgangspunt waarbij ik me bij de door Kellendonk geconstrueerde en door mij als uitgangspunt gekozen parallellie tussen familielevens en sociale verbanden laat leiden is te vinden in de studie *Semantic Polarities and Psychopathologies in the Family; Permitted and Forbidden Stories* (2013) van Valeria Ugazio. Hierin wordt de stelling verdedigd dat iemand opgroeit binnen een bepaald gezinsdiscours en daar vervolgens een heel leven op georiënteerd blijft. Naar mijn overtuiging gaat Kellendonks loyaliteit aan een traditioneel-katholiek ideaal terug op het verhaal waarmee hij opgroeide. Niettemin besepte hij maar al te goed dat zowel zijn verlangen naar de geborgenheid binnen de gezinsharmonie als zijn verlangen naar een organische sociale gemeenschap een utopische droom was, wie weet zelfs schimmige

luchtfietserij. Dat geeft zijn persoonlijkheid en zijn werk een tragische inslag. Met veel van zijn generatiegenoten voelde Kellendonk zich niet meer het kind van liefhebbende en zorgzame ouders, maar een ontwortelde, ontheemde en dolende ziel, nergens meer thuis, zelfs niet in het gedroomde Nergensland dat elk Utopia per definitie is.

KELLENDONK EN HET BIOGRAFISCHE GENRE

Ik kan hier moeilijk voorbijgaan aan Kellendonks herhaaldelijk geuite bezwaren (als het al geen weerzin heten moet) tegen het biografische genre. Vragen en suggesties van interviewers en recensenten aangaande een mogelijk eenrichtingsverkeer van leven naar werk weerde hij meestal af, en als hij er toch iets over kwijt wilde was het altijd sterk relativerend.²² Uitgesproken laatdunkend liet hij zich uit over de functie en waarde van de biografie als letterkundige discipline.

Een eigen biografieënliteratuur is zo iets als een eigen atoombom, een halvegare aristocratie en veelvuldige stakingen: erzonder mag een land zich geen echt cultuurland noemen. 'Arm Nederland!' hoor je dus alom klagen.

Intussen blijft het nogal onduidelijk waarom die levensbeschrijvingen zo belangrijk zouden zijn. Om me tot de literatuur te beperken: hoe volstrektter een oeuvre, des te minder heeft een biografie van de schepper eraan toe te voegen. Dat kennis van het leven zou leiden tot een beter begrip van het werk is een veelgehoord, maar ondeugdelijk argument, want de biograaf kan niet anders dan omgekeerd te werk gaan en proberen om de chaos, die elk leven is, in het perspectief van de kunst te ordenen. Eén heilzame uitwerking hebben die netjes chronologisch gerangschikte zinloze feiten meestal wel: ze doordringen je ervan dat de kunst een veel hoger werkelijkheidsgehalte heeft dan het wie es eigenlijk geweten van de geschiedenis.

Een schrijversbiografie heeft pas iets in te brengen wanneer de schrijver zich niet volledig heeft kunnen waarmaken, wanneer toevallige omstandigheden hun bulten en blauwe plekken op het oeuvre hebben achtergelaten en de schepper interessanter is dan het werk, dat in zoverre dus mislukt mag heten. Dr. Samuel Johnson zou een ongeveer vijfenzeventig procent kleinere figuur zijn